

УДК 781.1./373.5.015.31:782/785/

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/76-2-34>

Емма МАКАРОВА,

orcid.org/0000-0002-5713-3520

*старший викладач кафедри академічного та естрадного вокалу
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
(Київ, Україна) e.makarova@kubg.edu.ua*

Софія ЛЕОНТІЄВА,

orcid.org/0000-0002-6664-5288

*старший викладач кафедри академічного та естрадного вокалу
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
(Київ, Україна) s.leotieva@kubg.edu.ua*

АСПЕКТИ МОВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ ВОКАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА ЯК ОСНОВНА ПРОБЛЕМА ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ АРТИСТІВ-ВОКАЛІСТІВ

У статті розглядаються:

1. Питання розвитку мовної культури майбутніх спеціалістів вокального мистецтва, як основної проблеми творчого розвитку артиста-вокаліста.

2. Проблема формування здатності майбутніх митців до ефективної міжкультурної комунікації, як засобу розуміння ментальних особливостей різних культур, що є гарантом ефективного діалогу культур у сучасному світі.

3. Підкреслюється, що однією з важливих рис сьогодення, є глобалізація світової культури, вхід України в європейський мистецький простір, що розкриває перед майбутніми фахівцями великі перспективи і водночас ставить до них більш об'ємні вимоги. Підкреслюється значення мовної етики у міжкультурному спілкуванні. Доводиться необхідність впровадження у навчальний процес вищих мистецьких заходів освіти нових мовних підходів, ефективних форм і методів навчання студентів. Розкривається значення поняття «міжкультурна комунікація», «мовленнєвий етикет» і доводиться що саме «міжкультурна комунікація» сприяє формуванню професійно-комунікативної компетенції майбутніх фахівців, допомагає їх творчому розвитку.

4. Підкреслюється, що практика комунікативного підходу до вивчення мови майбутніми спеціалістами вокального мистецтва переконує, що дотримання правил мовленнєвого етикету, міжкультурної комунікації сприятиме удосконаленню культури професійного спілкування фахівців, тому підняти рівень фахової мовленнєвої грамотності майбутніх українських фахівців та пробудити в них сталий інтерес до мовного навчання означає забезпечити інтелектуальне виховання молодих митців для подальшого їх творчого розвитку.

5. Аналізується і систематизується особливості формування вокально-фонетичних шкіль (італійської і української), що дозволяє уніфікувати ряд існуючих досліджень, що скеровані на різнобічні аспекти обраної нами проблеми.

З огляду на це, у статті доводиться, що майбутні співаки, стають популяризаторами не тільки національних вокальних традицій, ай носіями мовних культур інших народів в конкретному часовому просторі життя.

Ключові слова: комунікація, міжкультурна комунікація, мовленнєва етика, професійно-комунікативна компетенція.

Emma MAKAROVA,

orcid.org/0000-0002-5713-3520

*Senior Lecturer at the Academic and Pop Vocal Department
Boris Hrinchenko Kyiv Metropolitan University
(Kyiv, Ukraine) e.makarova@kubg.edu.ua*

Sofia LEONTIEVA,

orcid.org/0000-0002-6664-5288

*Senior Lecturer at the Academic and Pop Vocal Department
Boris Hrinchenko Kyiv Metropolitan University
(Kyiv, Ukraine) s.leotieva@kubg.edu.ua*

ASPECTS OF LANGUAGE CULTURE OF FUTURE VOCAL ARTS SPECIALISTS AS THE MAIN PROBLEM OF THE CREATIVE DEVELOPMENT OF VOCAL ARTISTS

In the article examined:

1. Question of development of language culture of future specialists of vocal art, as a basic problem of creative development of artist-vocalist.

2. Problem of forming of ability of future artists to effective cross-cultural communication, as to the means of understanding of mental features of different cultures that are the guarantor of effective dialogue of cultures in the modern world.

3. It is underlined that one of important lines of present time, there is globalization of world culture, included of Ukraine in European artistic space that exposes before future specialists large prospects and at the same time proposes by more volume requirements to them. Underlined value of language ethics in a cross-cultural communication. There is a necessity of introduction for the educational process of higher creative measures of formation of new language approaches, effective forms and methods of studies of students. The value of concept "cross-cultural communication" opens up, "speech etiquette" and it will be that exactly "cross-cultural communication" assists forming of professionally-communicative competence of future specialists, helps them to creative development.

4. It is underlined that practice of the commutative going near the study of language convinces the future specialists of vocal art, that the observance of rules of speech etiquette, cross-cultural communication will assist the improvement of culture of professional communication of specialists, that is why to bring the level of professional speech literacy of the future Ukrainian specialists and to wake up in them permanent interest in language studies means to provide intellectual education of young artists for further them creative development.

5. Analysed and systematizes to the feature of forming of vocally-phonetic schools (Italian and Ukrainian), that allows to unify the row of existent researches that is sent to the scalene aspects of select by us problem.

Considering it, in the article it will be that future singers, become popularizers not only national vocal traditions, oh by the transmitters of language cultures of other people in a concrete sentinel space.

Key words: communication, intercultural communication, speech ethics, professional and communicative competence.

Актуальність порушеної проблеми обумовлено завданнями модернізації системи вищої освіти в Україні загалом і вокально-музичної освіти зокрема. Вхід України у вокально-виконавський простір Європейської оперно-музичної культури вимагає від майбутніх артистів-вокалістів не тільки ознайомлення, а і вільного володіння основними європейськими мовами – італійською, англійською, французькою, німецькою, що потребує впровадження у навчальний процес вищих мистецьких закладів нових мовних підходів, ефективних форм і методів навчання студентів.

Своєчасність і доцільність розробляє мої проблематики засвідчена з ростом інтересу до реалій світових вокально-мистецьких традицій у культурно-історичному просторі України і її бажанні стати частиною європейського простору.

Аналіз публікації дослідженої проблеми показав, що аспекти мовної культури майбутніх спеціалістів вокального мистецтва стихійно «кристалізувався у працях різних авторів, не будучи досі науково-оформленими» (Антонюк, 2001: 144). Питанню розвитку мовної культури майбутніх спеціалістів в своїх працях приділяли увагу багато українських педагогів, зокрема М. Варварцева, Б. Гнидь, Т. Михайлова, Є. Єгоричева, Д. Євтушенко, М. Микіша тощо.

Серед зарубіжних дослідників, що розглядали проблеми міжкультурного спілкування заслуговують на увагу праці З. Гасанова, С. Кучеряна, С. Ністо, Т. Рюркера та інші. Отримані результати досліджень свідчать про те, що питання «мовної культури» і «міжкультурної комунікації» є надзвичайно складними і значущими. «Аналіз і систематизація особливостей формування української вокально-фонетичної школи» дозволяє уніфі-

кувати ряд існуючих дослідницьких напрямів, що скеровані на різнобічні аспекти обраної для вивчення проблеми – досить розрізанні і еkleктичні за ступеню наукового вивчення. (Бацевич, 2004: 343). Питанням застосування принципів аспектного навчання мовної культури майбутніх спеціалістів-вокалістів в вокально-освітній галузі багато уваги приділяла Антонюк В.Г. проте, питання організації мовної культури майбутніх спеціалістів-вокалістів ще не знайшло належного наукового обґрунтування, що і визначено завдання даного дослідження, адже «сучасність вимагає в кваліфікаційний список випускників внести знання мовних знань для вивчення творів на мові оригіналу і розвиватися творчо, як спеціаліст вищого гатунку».

Мета і завдання статті. Науково обґрунтувати систему вокально-мовної підготовки артистів-вокалістів визначивши зміст поняття «мовної культури» і «міжкультурної комунікації» та їх значення для професійної діяльності, а також науково обґрунтувати підготовку майбутніх фахівців-вокалістів, що забезпечить оптимальну організацію процесу підготовки з урахуванням новітніх досягнень вокально-педагогічної науки. Піднести рівень фахової грамотності майбутніх українських фахівців та пробудити в них сталий інтерес до навчання означає забезпечити інтелектуальне виховання молодих митців для подальшого творчого розвитку. На практиці – це ґрунтовне вивчення фонду світового вокального мистецтва під кутом виконання на оригінальній основі його охочення, естетики, історичних паралелей, виконавських традицій, саме на спрямована оця стаття.

Виклад основного матеріалу: історія освіти взагалі і історія розвитку вокальної освіти зокрема,

як і будь якого іншого суспільного явища, пройшла шлях від ідеї до системної інституції певного рівня досконалості завдяки еволюційним змінам, завжди відповідаючи потребам суспільства.

Однією з важливих рис сьогодення є глобалізація світової культури, вхід України в європейську спільноту, що дає можливість випускникам вищих музичних закладів освіти прослуховуватися і працювати в оперних театрах Європи і Америки, де вони опиняються у контакті з культурами, відмінними від їх рідної культури.

Процес всесвітньої глобалізації сприяв розумінню комунікації між різними культурними системами. Така ситуація вимагає вирішенню про поставлених практичних завдань та питань культурної адаптації представників однієї культури на теренах існування іншої культурної спільноти. Актуальною проблемою сьогодення, у контексті якості музично-вокальної освіти, з'являється міжкультурна комунікація, що сприяє формуванню професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців музичної діяльності.

Вокальне мистецтво становить вид музичного виконавства, який спирається на володінні співацьким голосом в поєднанні дикційно-мовною культурою: слухач хоче чути не тільки чудову мелодію але й розуміти про що співають, тому безумовно, володіти культурою мови на якій співаєш вокальний твір – обов'язково, що мовою оригіналу передавати усі барви твору, які в ньому заклав композитор. Механічне запам'ятовування слів не дає можливості розкрити глибинний задум композитора і більш яскраво розкрити творчий потенціал виконавця.

У різних народів акумулювались різні інтонаційні, ладові, ритмічні особливості музики, а також національні особливості фонетичного складу мовлення та голосотворення. «Вокальна ж педагогіка минулого приділяла мало уваги психолого-мовної основі співу, що не сприяло вирішенню завдань виховання творчої особистості. Здебільшого твори західно-європейських композиторів співались в перекладі російською мовою, що стримувало розвиток культури слухачів і виконавців, асимілюючи національну культуру» (Олексюк, 2013: 449).

Спів один з могутніх засобів естетичного виховання. Разом зі словом він є одним із сильних чинників емоційного впливу на аудиторію. Необхідність впливати на почуття слухачів за допомогою виконання вокальних творів потребує від виконавця вільного володіння культурою мови, на якій написан вокальний твір, осягнення авторського змісту та формування власної виконавської

концепції. Видатний український вокальний педагог П. Голубев писав: «Формуючи мовно-виконавську культуру майбутніх фахівців вокального мистецтва, треба ставити студента в рамки, коли він стає третім співавтором виконуваного твору разом з композитором і автором слів, а для успішного здійснення вокально-виконавської діяльності йому потрібно вільно розуміти і володіти мовною культурою» (Маркоєнко, 1980: 90).

Інтеграція українського суспільства, взагалі, і української освіти як частини загальноосвітньої державної системи до європейського простору, передбачає використання нових стратегій та інноваційних технологій, спрямованих на підготовку конкурентно спроможних фахівців. Щоб досягти успішного результату – сформувати високопрофесійного вокаліста-музиканта – слід допомогти студенту не лише опанувати різновиди вокальної техніки, засвоїти основи теорії, історії та методології вокального мистецтва, а й змусити майбутнього фахівця по справжньому прожитись усім наявним мовно-вокальним досвідом. На це і спрямоване вивчення основ вокальної орфоєпії, що сприятиме підготовці сучасних співаків із широким виконавським кругозором та високим рівнем етнолінгвістичної культури (Галицька, 2004: 140).

У контексті нашого дослідження важливим є розкриття сутності таких понять як «мовна культура», «міжкультурна комунікація», «мовленнєвий етикет», «професійна комунікаційна компетенція». Згідно визначенню Ф.С. Бацевича: «міжкультурна комунікація це процес спілкування людей, які належать до різних національних спільнот» (Бацевич, 2004: 343).

Що до майбутніх спеціалістів вокального мистецтва, які стикаються з виконанням творів вокального світового надбання в оригінальному мовленнєвому виконання, вважаємо, що тут важливу роль в міжкультурній комунікації відіграють мовні стереотипи, національний мовленнєвий етикет, специфіка національної мовленнєвої культури. Практика комунікативного підходу до вивчення мови майбутніми фахівцями вокального мистецтва, переконує, що дотримання правил мовленнєвого етикету сприятиме удосконаленню культури професійного спілкування фахівців (Галицька, 2004: 10).

Мовленнєвий етикет пронизує усі сфери людського життя і діяльності і розглядається, як сукупність культурних національних та соціальних правил мовно-комунікативної поведінки.

Культурологічний аспект є ключовим у міжкультурній комунікації, яка дає змогу обмінюватися інформацією, досвідом та є способом нала-

годження контактів. Міжкультурна комунікація є багатоаспектним феноменом.

Міжкультурна комунікація для майбутніх спеціалістів музичної сфери пов'язана із багатьма іншими прикладними галузями мистецтв – літературою, живописом. Особливе місце вона посідає в системі мовознавчих наук, так як творча робота майбутнього співака щільно зв'язана з культурою мови, лінгвістикою «міжкультурна комунікація», як результат взаємодії культур, спирається на здобутки культурології (Антонюк, 2001: 24).

Із розвитком євроінтеграції та розширенням Євросоюзу міжкультурна комунікація набула особливої популярності. Студент вивчає іноземну мову для того щоб бути здатним спілкуватися нею, проте спілкування можливо лише на основі взаєморозуміння.

Мова «звужуючий міст» між людьми, але і й водночас в умовах неправильної міжкультурної комунікації – бар'єр, який призводить до культурного шоку (Мішуга, 1971: 15).

Мова, як відомо, є однією із важливіших історичних надбань кожного народу, а культура мовлення і спілкування – невід'ємна ознака загальної культури людства, тому визначним чинником мовленнєвої культури народу, є правильна літературна вимова або орфоепія. З огляду на це студенти, майбутні співаки-виконавці, стають популяризаторами не тільки національних вокальних традицій, а й носіями мовної культури в конкретному часовому просторі життя.

Кожен студент повинен зрозуміти, що вірно сформований звук звучить яскраво і приємно для слуху. Видатний український співак і педагог М. Микиша казав: «спів – це продовжена мова. Співати треба – як говориш» (Микиша, 1971: 15). Сим більше чистих голосних, тим мова вокальна. У таких мовах повинна бути відзначена стійкість і визначеність укладів голосних, що веде за собою більшість звучності мови і енергійність. Вокальність цих мов зумовлена також невеликим числом глухих приголосних. Цим відрізняються національні манери мови Італії і України. Вони характеризуються наспівністю, яка пов'язана з протяжністю голосних, короткою вимовою приголосних. У цих мовах можна відмітити спорідненість орфографії і орфоєпії. Досить цікаво є те, що в українській а італійській мовах дуже часто використовуються голосні «і, о», які надають мовленню звучності та заокругленості. Таким чином українська та італійська мова в щоденному мовленні немовби «настроюють» голос саме на ті особли-

вості тембру, які притаманні сучасному оперно-концертному співу.

Культура мови передбачає додержання літературної мови і високий рівень мовленнєвої компетентності мовця. В нашому випадку співака-вокаліста. У контексті нашого дослідження важливим є розкриття сутності таких понять, як культурологічна діяльність і культурологічний підхід. Слід зазначити, що категорія «підхід» давно використовується не лише в педагогічних дослідженнях, а й в освітній практиці. Як зазначає О. Олексюк: «У результаті вивчення наукових джерел та практичного досвіду виявилось, що підхід відображає тією чи іншою мірою оформлену концептуалізацію педагогічної реальності» (Олексюк, 2013: 448). Щодо етнохудожньої діяльності можна зазначити, що вона є величезним досягненням кожного народу, адже в ній зафіксовано його історичну пам'ять, перевірені століттями цінності пріоритети та норми поведінки. Самопізнання етнохудожньої культури країни, де випускник хоче працювати дозволяє йому поважати звичаї і національні традиції народу влитися в культурне життя країни і творчо розвиватися. Не менш важливою є культурологічна діяльність, яка разом з мовленнєвою культурою розглядається нами згідно з концепцією І. Ляшенко, одного з фундаторів української школи етнокультурних досліджень. Отже, етнокультурний поштовх започаткований школою академією І Ляшенко, дав можливість вивчення ціннісних домінуючих явищ етнокультурних процесів, які дають змогу студентам вивчати національну художню культуру на системно-цілісному, а також еволюційно-мовному рівні спадкоємності.

Висновок. Таким чином одним із головних завдань підготовки майбутнього спеціаліста-вокаліста є виховання особисті, котра здібна пізнавати і творити вокальне мистецтво, шляхом діалогічного спілкування, що вимагає від усіх учасників виховного процесу високого рівня комунікативної культури, комунікативної компетентності, розвиток навичок спілкування культури мови. На підставі вищевикладеного матеріалу, ми дійшли висновку про те, що розвиток і використання на практиці усіх аспектів мовленнєвою культури, як національної так і інтернаціональної – є основою творчого розвитку артистів – вокалістів, їх діяльність є багатогранною, творчою, процесом, який ґрунтується на професійно мовних засадах і є невід'ємною складовою культури, як невичерпної скарбниці народних традицій, цінностей і національних ідеалів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк В. Г. Українська вокальна школа: етнокультурологічний аспект: монографія. Перероблене і доповнене. Українська ідея. Київ. 2001. Вип. 2. С. 144 .
2. Бацевич С. Ф. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ: Академія, 2004. С. 342.
3. Галицька М. М. Мовленевий етикет, як елемент культури іншомовного спілкування. Науковий методичний журнал Іноземні мови в навчальних закладах. Київ 2004. С. 384.
4. Маркотенко І. О. Павло Васильович Голубев – педагог-вокаліст. Музична Україна. Київ. 1980. С. 74.
5. М'язова І. Особливості тлумачення поняття міжкультурна комунікація. Філософські проблеми гуманітарних наук. Київ. 2006. Вип. 8. С.108-113.
6. Монакін В.М. Мова і міжкультурна комунікація. Київ: ЦУЛ, 2012. 278 с.
7. Микуша М.М. Практичні основи вокального мистецтва. Музична Україна. Київ. 1971. С. 89.
8. Огневюк В.О. Еволюційний поступ освіти в контексті освітології. Науковий методичний журнал, київський університет ім. Б. Грінченка, Київ. 2012. С.20-27.
9. Олексюк О.М. Музична педагогіка-навчальний посібник. Університет ім. Грінченка. Київ. 2013. С. 448.

REFERENCES

1. Antoniuk V.H. (2001) Ukrainska vokalna shkola: etnokulturolohichniy aspekt: monohrafiia. [Ukrainian vocal school: ethnocultural aspect: monograph. Reworked and supplemented]. Ukrainska ideia. Kyiv. 2001. Output 2. 144. [in Ukrainian].
2. Batsevych S.F. (2004) Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky : pidruchnyk. [Basics of communicative linguistics: a textbook.] Kyiv: Akademiia, 2004.342 [in Ukrainian].
3. Halytska M.M. (2004) Movlenievyi etyket, yak element kultury inshomovnoho spilkuvannia. [Speech etiquette as an element of the culture of foreign language communication]. Naukovyi metodychnyi zhurnal Inozemni movy v navchalnykh zakladakh. Kyiv 2004.384 [in Ukrainian].
4. Markotenko I. (1980) Pavlo Vasylovych Holubiev – pedahoh-vokalist. [Pavlo Vasyliovych Golubev is a vocal teacher.] Muzychna Ukraina. Kyiv. 1980.74. [in Ukrainian].
5. Miazova I. (2006) Osoblyvosti tлумachennia poniattia mizhkultura komunikatsiia. [Features of the interpretation of the concept of intercultural communication.] Filososfski problemy humanitarnykh nauk. Kyiv. 2006. Output. 8. 108-113. [in Ukrainian].
6. Monakin V.M. (2012) Mova i mizhkultura komunikatsiia. [Language and intercultural communication] Kyiv: TsUL, 2012. 278 [in Ukrainian].
7. Mykysha M.M. (1971) Praktychni osnovy vokalnoho mystetstva. [Practical basics of vocal art.] Muzychna Ukraina. Kyiv. 1971.89. [in Ukrainian].
8. Ohneviuk V.O. (2012) Evoliutsiinyi postup osvity v konteksti osvitolohii. [Evolutionary progress of education in the context of education.] Naukovyi metodychnyi zhurnal, kyivskiyi universytet im. B. Hrinchenka, Kyiv. 2012.20-27. [in Ukrainian].
9. Oleksiuk O.M. (2013) Muzychna pedahohika-navchalnyi posibnyk. [Musical pedagogy-study guide.] Universytet im. Hrinchenka. Kyiv. 2013. 448 [in Ukrainian].